

TURIZMUS ÉS TERÜLETFEJLESZTÉS A KIALAKULÓBAN LÉVŐ DUNA–DRÁVA RÉGIÓBAN

DR. REMENYIK BULCSÚ főiskolai docens

Károly Róbert Főiskola Turizmus és Területfejlesztési Tanszék

Summary

The aim of the study to show those touristic and regional development theories which need to be realised to the improvement of the Danube-Drava region. With the joining of Croatia and Serbia it becomes possible to establish a common Hungarian-Serbian-Croatian-Slovenian-Austrian region. The hinterland of the region includes the Adriatic harbours and the Balkan connections towards Bosnia-Herzegovina, Montenegro and Albania. Ecotourism, cultural- and inheritance tourism will play an important role in the development of this region.

A tanulmány célja, hogy bemutassa azokat a turisztikai- és területfejlesztési elképzeléseket, amelyek megvalósítása szükséges a Duna–Dráva régió fejlődéséhez. A régió egy lehatárolt területi egység a nemzeti és a települési szint között, vagyis a települések vonzáskörzetekbe szerveződnek, és ezekből alakulnak ki a régiók. A régiókat a társadalmi-gazdasági kohézió tartja össze, de fontos szerepet kap a tartós együttlét, a hagyományok, a kialakult közös értékrend, a közös identitástudat és a közös intézményhálózat is. Európában az államhatárok szerepének gyengülésével növekszik a határon átnyúló együttműködés, amely több országra kiterjedő, szoros gazdasági kapcsolatban lévő egységesülő térségeket hoz létre. A regionális fejlődésnél abból indulunk ki, hogy a Kárpát-medencét regionális egységekre tagoló évszázados fejlődési folyamatok nem zajlottak le, másfelől viszont a Kárpát-medence egysége megkérdőjelezhetetlen.⁸ A regionális településhálózati és gazdasági kapcsolatrendszer – melynek régiókezdeményei már az Osztrák–Magyar Monarchiában létrejöttek – csak a rendszerváltás után kezdett újra kialakulni a Kárpát-medencében. A dél-dunántúli megyék tagjai számtalan interregionális együttműködésnek, azonban szorosabb együttműködést csak a határ menti horvát zsupánóságokkal tudtak kialakítani. A kapcsolatok nagyobb része két szomszédos megye, vagy települések közötti szoros együttműködést jelent (pl. Pécs-Eszék viszonylatában).

A regionális átalakulás lehetőségei most a legjobbak, amelynek nagy szerepe van a terület felzárkóztatásában. A magyar–osztrák–szlovén határ megszűnésével létrejött egy kölcsönös egymásrautaltság. Folyamatos gazdasági fejlődés mutatható ki az osztrák–szlovén határhoz közeli Dráva menti területeken (pl. Nagykanizsa, Lenti), de egyre jobban felértékelődnek a természeti értékek is. Az egységes régió kialakulásában (várhatóan 2010–11-ben) megoldást hozhat majd Horvátország és Szerbia Európai Unió csatlakozása. A Duna és a Dráva-tengely mentén összekapcsolódnak a folyó menti Európai Unió országok és létrehoznak egy Duna-Dráva régiót, amely régió mindig is adott volt a folyóhoz közeli városok között. Az új egységes régió része lesz egy két olyan stratégiai összeurópai iránynak, amely a fejlett észak-olaszországi iparvidéket kapcsolja össze Kelet-Európával és a lengyel kikötőket kapcsolja össze a horvát tengerparti kikötőkkel. A régió hátszágát az adriai kikötők és a balkáni kapcsolatok jelentik Bosznia-Herzegovina, Szerbia és Montenegró felé. Az Európai Unió fejlesztési tervei között szerepel a TEM-nek nevezett hálózat kiépítése a Balkán felé. A Budapest–Pécs–Eszék–Szarajevó–Ploče össze-

tett Duna menti közlekedési korridort, az 1997-es Helsinki értekezleten V/C jelzéssel európai korridorként jelöltek ki. Magába foglalja a közúti a vasúti és a folyami közlekedést. Ezen a korridoron halad az E-73 európai útvonal a Horvát Köztársaságban Ploče-tól, a Magyar Köztársaságban Budapestig, csatlakozva a Budapest és Gdansk közötti E-77 útvonalhoz, amely a TEM projektum részét képezi⁷, ehhez a beruházáshoz tartozik a Ljubljana–Zágráb–Belgrád autópálya felújítása is. A Duna–Dráva régió fontos szerepet játszhatna a Bosznia-Hercegovina, Montenegró és Albánia uniós csatlakozásában.

1. Turizmus és területfejlesztés

A magyarországi Alsó-Duna szakasz és a Dráva menti területek hasznosítási lehetőségei kiaknázatlanok, a természeti és kulturális értékei ismeretlenek az emberek előtt. A „Zöld-folyosó”, mint egységes ökoturisztikai fejlesztési terv a kulturális és örökségturizmussal együtt nagy lehetőségeket rejt a terület fejlesztésében. A program céljai tulajdonképpen a munkahelyteremtés, az infrastrukturális és vidékfejlesztés. A gazdaságilag elmaradott terület felzárkóztatásában nagy szerepet játszanak az idegenforgalmi fejlesztések. A turisztikai fejlesztésekben a szomszédos országok is érdekeltek, az ökoturizmus és a kulturális turizmus számára a legértékesebb területek Horvátországban (Kopácsi-rét) és Szerbiában (Apatin) találhatóak. A magyar és a horvát köztársasági elnök a szerb elnökkel közösen 2007-ben Baján létrehozták a Duna–Dráva Ökotájat, Európa mocsár rezervátumát. A kulturális- és örökségturizmusban értékesek a területen található főhercegi és főúri kastélyok, a közös római és törökkori emlékek, a török által elfoglalt várakkal és a Zrínyi örökséggel. Magyar területeken jelentős fejlesztések történtek a kerékpárutak kiépítésében mind a Dráva, mind a Duna mentén, a már meglévő utak meghosszabbítása folyamatban van a horvát és a szerb oldalon is.

2. A magyarországi Alsó-Duna szakasz turizmusa

A Duna–Dráva Nemzeti Park és a Gemenc ZRt. jelentős ökoturisztikai fejlesztéseket hajtott végre a területen, ennek köszönhetően folyamatosan növekszik a látogatók száma (1. táblázat). A kulturális és örökségturizmus területén még jelentős a lemaradás, a főhercegi kastélyok egy részét már felújították és a hasznosításuk is jó úton halad. Azonban a horvát és a szerb részeken a felújítás és a hasznosítás egyes helyeken (Tökös kastély) még várat magára. A turizmus legismertebb attrakciói a rómaiakhoz és a törökökhöz kötődnek, ilyen a Mohácsi Történelmi Emlék-hely, a nagyharsányi és az eszéki csata színhelye, vagy a Dráva mentén épített végvár vonal. A vízszabályozások korának világát mutatja be az 1979-ben védetté nyilvánított és a népi építészetnek emléket állító homorúdi Maksza-ház és a karapancsai szivattyú-múzeum.

1. táblázat. Ökoturizmus a magyarországi Alsó-Duna szakaszon, és a Kopácsi-réten 2007-ben

	Gemenc	Béda-Karapancsa	Kopácsi-rét (Horvátország)	Mohácsi Történelmi Emlék-hely	Élet az Ártéren kiállítás
Látogatók száma (fő)	35 000	15 000	30 000	21 449	3869
Szakvezetést kértek (fő)	599	1 032	500	–	–
Külföldiek száma (fő)	42	66	102	2 000	42
Sétahajózás	500	–	25 000	–	–
Kerékpár-kölcsönzés	1 000	–	2 000	–	–

(Duna–Dráva Nemzeti Park 2007)

2.1. Gemenc

Gemenc az Alföld szerves részeként közel 18 000 ha nagyságú területével mintegy 35 km hosszan húzódik a Duna mentén Bogyzsló és Bata községek között. Gemenc látogatóközpontja Pörböly az ártéri erdő szélén található. A Gemenc ZRt. 2006-ban újította fel az erdei vasút pörbölyi fogadóállomását és kiegészítő objektumok létesítésével létrehozta az Ökoturisztikai Központot, innen indul az ártéri rengetegbe a Gemenci Állami Erdei Vasút. A kisvasút pályája 30 km hosszan kanyarog holtágak, tanösvények, túraútvonalak, megfigyelőtornyok, esőbeálló- és pihenőhelyek, erdei játszóterek között. A fogadóépület-től induló új, zúzott köves ösvényen néhány perces sétával elérhető az arborétum, de innen közelíthetjük meg a malomtelelőit, a nyéki holt-dunai-, és bárányfoki tanösvényeket, vagy a lassi halászati múzeumot is. Az új fogadóépület szomszédságában álló épületben kapott helyet az erdészeti múzeum is, amely betekintést enged a Sárköz néprajzába, bemutatja a gazdálkodás és az erdészet összegyűjtött tárgyi emlékeit. Pörbölyön kerékpározásra, kerékpárbérlésre, lovasfogatozásra, gyalogtúrákra, vagy túravezetésre-csoportkísérésre is van mód. Az erdőgazdaság igyekszik a folyót is bevonni a turizmusba: egy százfős sétahajó, illetve kenuk biztosítják a vízről történő ismerkedést az erdővel, annak sokszínűségével.

Gemenc és a tőle délebbre elterülő főhercegi birtokok már az Osztrák–Magyar Monarchiában a vadászturizmus fellelgyarának számítottak, és nemzetközi hírnévre tettek szert. A nagyvadgazdálkodás színvonalát jelzi a térségben terítékre került három világrekord gímszarvastrófea (Szálka 1891, Kazuk 1946, Karapanca 1986) is. A vadászvendégek jelentős részben külföldi állampolgárok, de egyre nő a belföldi vendége száma is. Híresek a szabad területi vaddisznóhajtások, és igen kedvelt a hagyományos fogatos barkácsolás is. Gemencet (a három világrekorder gím-trófea miatt is) jobbára a szarvasbika-vadászattal azonosítja a közvélemény, azonban (vadászati bevétel tekintetében) ma már a vaddisznóé a vezető szerep. A vendégkör folyamatosan átalakul, a korábban meghatározó német és osztrák vadászok mellett igen jelentős számú ma már a magyar bérvadász, érkeznek spanyol, dán, cseh és szlovák vadászok is.¹

A kulturális- és örökségturizmusban fontos szerepet játszik Frigyes főhercegnek az 1896-os budapesti millenniumi kiállításra vörösfenyőből készült pavilonja, amely 2003-tól az Élet a Duna ártéren kiállításnak ad otthont, mellette konferenciaterem, múzeum és jól felszerelt erdei iskola várja az érdeklődőket. Az épített örökség védelmében az erdészet megújította a területén fellelhető műemlék jellegű főhercegi épületeket és a vadászházakat. A munkálatok során többek között teljesen helyreállították a Frigyes főherceg által a 20. század első éveiben emelt, ma Béda Vadász házként elnevezett épületet. További terveik közt szerepel a kisvasút meghosszabbítása Baja-Dunafürdőig, a Rezáti-Duna partján lévő Nyárilélelő állomás kiépítése, és új innen induló sétahajós-kisvonatos programok kiépítése. A kulturális- és örökségturizmus részeként mutatják be a karapancai Szivattyútelepet, Deák Ferenc Zsilip Múzeumot, és a Türr Isván Múzeumot is.

2.2. Béda-Karapanca

A Béda-Karapanca Tájegységet 1989-ben nyilvánították védetté, 1996-tól a Duna-Dráva Nemzeti Park részévé vált a Riha-tó Természetvédelmi Területtel együtt. A Béda-Karapanca Tájegység a Duna-Dráva Nemzeti Park dunai szakaszának déli részén terül, Mohács város térségében. Területe több mint 10 000 hektár, amely nagyrészt ártéri erdőkből, vizekből, mocsarokból áll. A területnek különösen értékes részei a százhusz év feletti öreg tölgyesek, valamint a vizes élőhelyek, amelyek bemutatására kiépült az Ó-Dunai (Kadiai) tanösvény. Az ökoturizmus mellett kiemelkedik a terület kulturális- és örökségtu-

rizmusa. A „nagy kastélynál” rekonstruálták az eredeti enteriört, modernizálták az épületet és felújították a kastélyt övező angol mintájú parkot. A „kiskastély” 220 m² hasznos alapterületű, kétszintes épülete egykor a Bellyei főhercegi uradalom vadászháza volt. Az emlékhely megidézi a térség és a Bellyei uradalom mintaszerű gazdálkodását, méltóan őrzi, ill. mutatja be a távolabbi régió vadászati emlékeit. A termeket járva betekintést nyerhetünk a szűkebb karapancsa–hercegszántói környezet, a vegyes összetételű lakosság gazdálkodási, néprajzi, életmódbeli szokásaiba, hagyományaiba is. A Karapancsai Vadász-kastély szomszédságában álló gazdasági épületben várja turistákat, kirándulókat az új lovasturisztikai központ. Található itt fogadóépület, lóistálló, működőképes, de múzeumként funkcionáló bognár- és kovácsműhely, valamint egy szabadtéri kiállítóhely – a régmúltban használt eszközök bemutatására. A táj jellegzetes növényvilágának megismertetését a kastélyparkban található „mini botanikus kert” szolgálja. A tornácos épületben (cselédház) kiállító- és konferenciaterem, valamint a szálláshelyek is vannak. A 2007-ben átadott öko- és lovasturisztikai központ létrehozásakor megtörtént a volt gazdasági épületben a fogadó-rész, a lóistálló, a kovácsműhely kialakítása és kocsiszín és szénapajta létesítése. Ebben a szakaszban a műemlék épületegyütteshez tartozó fővadász- és vadászlak alaprajzi átrendezésével és felújításával korszerű, ám a majorság építészeti remekeivel harmonizáló erdészlakások is létesültek. Ezen kívül a műemlék épületegyüttes ivóvíz kiszolgálása érdekében a fejlesztés során megújították a vízház gépészeti berendezéseit, valamint végrehajtották a bekötő vezetékek cseréjét. A rekonstrukció folyamán kiépítették a csapadékelvezető hálózatot is. A kastélypark felújítása során jelentős volumenű tereprendezéssel füvesített tereket hoztak létre, örökzöldeket ültettek, és parkerdei berendezéseket helyeztek ki.

3. A Dráva turizmusa

A Dráva menti területek az ország legszegényebb területei közé tartoznak, a folyó közelében lévő települések a fő kitörési pontnak az idegenforgalom további fejlesztését tartják. Az ökoturisztikai fejlesztéséhez azonban meg kell tartani a táj érintetlenségét, eredeti növényvilágának, állatvilágának helyreállítását. A Duna–Dráva Nemzeti Park és a megyei önkormányzatok 2005-ben – Európai Unió támogatással – ökoturisztikai fejlesztésekbe kezdtek a folyó menti területeken. A fejlesztések korábbi elindítását akadályozta, hogy Horvátország Novo Virjénél vízerőművet akart építeni a Dráván. A síkvidéki vízerőmű megépítése után értelmetlenné vált volna az ökoturizmus a Dráván, 2005-ben Horvátország – Európai Unió csatlakozási terveinek következtében – leállította a vízerőmű építésének munkálatait. Azóta az ökoturisták száma fokozatosan növekszik a területen (2. táblázat).

2. táblázat. Ökoturizmus a Dráván 2007-ben

Nemzeti Park által szervezett ökoturisztikai kínálatok	Résztevők száma (fő) 2005	Résztevők száma (fő) 2006	Résztevők száma (fő) 2007
Kenuzás	1300	1300	1 300
Sétahajózás Drávaszabolcstól	8000	9500	10 000
Sétahajózás Barcstól	2000	2700	3 000
Szakvezetést igénylők	3200	4100	5 000
Bemutatóhelyeken oktatás iskolásoknak, tanösvények látogatása	1500	2400	3 000
Babócsai Nárcisz Napok	5000	5500	6 000
Kerékpáros turizmus	3000	5000	6 600

(Duna–Dráva Nemzeti Park 2007)

A folyón a kenuzás a legnépszerűbb, azonban a túljelentkezések ellenére a nemzeti park limitálta a létszámot 1300 fő/évben². Népszerűek a szakvezetéshez kötött programok és az általános iskolásoknak szervezett oktatások is. A nemzeti park felmérései szerint folyamatosan növekszik a kerékpáros- és a lovas turizmusban résztvevők létszáma is.³

Az ökoturisták fogadására több kikötő is épült a Dráva baranyai és somogyi szakaszán. A somogyi szakaszon Drávatamásiban és Baracson került sor nagyobb beruházásra, emellett hasznosították a már meglévő szentborbási kikötőt. Baranyában Drávasztárán és Drávaszabolcson épültek kikötőhelyek és kiszolgáló létesítmények, tisztálkodási és pihenést szolgáló épületek. A határfolyón Barcsról a sétahajó Drávatamásiig közlekedik, az úti célok között a védett Csomoros-sziget is szerepel. A másik sétahajóút Drávaszabolcstról indul, és a hajó kiköt Majláth-pusztán, Vejtiben, Drávasztárán, Szentborbáson, Drávatamásiban. Az ökoturizmus fejlődésének az érdekében, a nemzeti park táborhelyeket és sátrazásra alkalmas területeket alakított ki. Az egyik legnagyobb beruházás 2007-ban valósult meg a barcsi szabad strand és szabadidőközpont kiépítésével.

A kerékpáros turizmus iránt is nagy az igény ezekben a térségekben. Ajánlott kerékpáros túravonal: Barcs–Babócsa–Vízvár–Berzence–Csurgó–Gyékényes–Örtilos.⁷ A kerékpárút fejlesztéseire Baranya megye és az Eszéki zsupánság is csatlakozott, az elkészült szakaszokat 2007–2008-ban folyamatosan adták át. Az Ormánság területén a part menti szinte még érintetlen területek kirándulási lehetőségeket biztosítanak a természet szerelmeseinek. A tanösvényeket Drávaszentesen, Drávatamásiban, Babócsán látogathatjuk, a Duna–Dráva Nemzeti Park által ajánlott túraútvonalak a Dráva mentén.⁴

Irodalomjegyzék

1. **Dávid L.** (2004): A Vásárhelyi Terv turisztikai lehetőségei. Gazdálkodás 9. sz. különkiadása, Budapest, pp. 86–94.
2. **Dávid L.** (2004): Turizmus és a Vásárhelyi Terv továbbfejlesztése. 5. Tájérténeti Tudományos Konferencia. A táj változásai a Kárpát-medencében: a víz a tájban, Környezetkímélő Agrokémiáért Alapítvány, Gödöllő, pp. 86–92.
3. **Dávid, L.–Tóth, Cs.** (2007): A Vásárhelyi Terv keretében tervezett tájhasználat-váltás környezetgazdálkodási vonatkozásai. MAG Kutatás, fejlesztés és környezet, VETMA Közösségi Marketingkommunikációs Kht., Budapest, 2007/6. pp. 38–43.
4. **Iványi I.–Lehmann A.** (2002): Duna–Dráva Nemzeti Park. Mezőgazda. Budapest, 406. p.
5. **Remenyik, B.** (2005): Adatok a Dráva-szabályozás történetéből. Földrajzi Értesítő. 54. évfolyam 1–2. szám. Budapest, pp. 183–185.
6. **Remenyik, B.** (2006): A Dráva–Mura régió kialakulása. Konferenciakötet. Eötvös József Főiskola Gazdasági Kar, Baja, pp. 56–61.
7. **Remenyik, B.** (2007): A Dél-dunántúli régió külügyi kapcsolatainak fejlődése. Konferenciakötet. Szegedi Tudományegyetem Földrajzi Intézet, Szeged, pp. 145–149.
8. **Tóth, J.** (1998): Általános Társadalomföldrajz I. Dialóg Campus. Budapest, 448. p.